

Ohně a obřadnictví

*Text, kresby a foto Zbyněk Jiroušek – Jerry
autory básní starých 25 let se nepodařilo zjistit*

*Vidíš,
slyšíš,
cítíš,
plameny,
praskot,
žár,
nepopíšeš,
nevyslovíš,
nevyzpíváš,
sálá,
hřeje,
voní,
dřevem,
smůlou,
romantikou.
A my,
mlčky
okouzlení,
šťastní
propadlíci tuláctví,
ho uctíváme...*

Proč my lidé třetího tisíciletí, žijící v přetechizované době znovu a znovu propadáme kouzlu hořícího ohně a dokážeme dlouho hledět zamyšleně do jeho plamenů? Kde se v nás berou ony atavistické pudy? Odpověď na tuto otázku musíme hledat hluboko v historii člověka, vlastně až u člověka pravěkého. V dobách, kdy člověk jedl syrovou potravu a v noci se třásl zimou a strachem před divokou zvěří, neměl tak zcela jasnou šanci stanout na vrcholu vývojové křivky podle teorie přirozeného výběru druhů, kterou o mnoho tisíciletí později vytvořil Darwin. Vždyť opočlověk nebyl přirozeným predátorem, naopak – často padl za oběť krvelačným šelmám, proti kterým se holýma rukama nikdy nemohl ubránit. Za to, že se tak nestalo, vděčí člověk dvěma věcem – poznatku, že kámen a klacek jsou účinná zbraň a náhodnému objevu ohně, pravděpodobně po úderu blesku, neboť ve všech legendách se praví, že oheň byl seslán z nebe. V dobách, kdy člověk ještě nedokázal oheň rozdělát, staral se o něho ve dne i v noci a strážce, kterému oheň vyhasl byl potrestán nejtěžším trestem. Proto dalším velkým mezníkem v dějinách lidstva bylo zjištění jak oheň rozdělát. Bezpochyby první skutečně lidská společenská jednotka vznikla v kruhu ohně. Pravěký člověk shromažďoval svůj rod kolem ohně, věřil, že ho oheň chrání před dravou zvěří i zlou mocí. V kruhu ohně se vyvinuly všechny společenské zvyky, vznikala řeč, umění, věda, zrodila se první vláda – vše co dělá člověka člověkem.

Oheň člověku sloužil a člověk naopak začal oheň uctívat. Kněžky udržovaly posvátné ohně v chrámech starých Římanů. Staří Slované měli oheň ve velké úctě. V jeho plamenech četli osud, používali ho při křtu, byli v něm spalováni mrtví. Staré národy prokazovaly ohni božské pocity. Snad na všech obětních oltářích všech náboženských soustav světa hořel vždy posvátný oheň. Oheň symbolizuje barvu života. Oheň očišťuje a spaluje vše zlé a odumírající. V žáru ohně se čistí nejcennější kov, ohni se svěřují nejcennější předměty, které dosloužily. Oheň požíval značné váznosti i u indiánů. Hořel u porad, u slavností, u obřadních tanců, u porad náčelníků, při vítání hostů, při uzavírání míru, vyhlásování války, rozsuzování sporů. A od všech těchto dávných, zejména však posledně jmenovaných předků jsme přenesli tyto krásné zvyky, obřady a úctu k ohni i do našich skautských oddílů.

Oheň je mocným přítelem v rukou ušlechtilých a ničivým nepřítelem v rukou zločinců.

Jako každý vynález je i oheň nositelem pokroku i zkázy. Je hnací silou kosmických lodí, ale i ničivých řízených střel. Už naše babičky a zrovna tak babičky našich babiček říkali, že oheň je dobrý sluha, ale zlý pán. V polních ohništích, krbech, kamnech a kotlích a v slavnostních táborových kruzích, tam všude oheň dobře slouží, zlým pánem je ve stodolách, na polích, v lese, na střechách chalup, vždy, když ničí majetek lidí a mnohdy i samotné lidské životy. Není náhodou, že v minulosti byly žhářům ukládány ty nejtěžší tresty.

Dřevorubecký oheň

Aby se nám skautům nestal oheň zlým pánem, hlavně v přírodním prostředí, v lese, musíme dodržovat několik zásad. Všichni víme, že lesní zákon nám zakazuje rozdělávat oheň blíže než padesát metrů od okraje lesa. Všichni také víme, že na našich táborech zakládáme ohně, ať již užitkové

nebo slavnostní i blíže. A to nemluvíme o roverských expedicích a puťácích.

Kde tedy nesmíme nikdy rozdělovat oheň?

Oheň nemůžeme rozdělovat přímo v lese, na kořenech stromů a na jehličí, vždy, když je sucho. Oheň se v lese šíří i pod zemí, v hrabance, a je velmi záluďný. I uhašený oheň, alespoň z pohledu táborníka, se může právě šířením pod zemí naplno rozhořet na jiném místě, než bylo ohniště a bohužel většinou po odchodu toho, kdo ho používal. Dále nerozděláváme oheň na suché trávě, nijak neohraničený, aby se mohl šířit. Hořící tráva, zvláště za větru se nepadno hasí. Právě proto je tak nebezpečné vypalování starých trav (když pomínu zničení všeho živého na velké ploše). Také snad nikoho nenapadne rozdělovat oheň v blízkosti polí s obilím v létě a pokosených luk se sušícím se senem. Na táboře i tábořišti také dáváme pozor na blízkost stanů a jiných hořlavých materiálů. Moderní syntetické stany se s ohněm nekamarádí. Oheň raději nerozděláváme při dlouhotrvajících suchách a vedrech. Není vůbec mastňácké použít za „nejistých“ podmínek jakýkoliv turistický vařič, naopak to ukazuje vysokou vyspělost táborníka, který nechce demagogicky topit oheň za každou cenu, neboť jakoukoliv „techniku“ v přírodě neuznává.

Oheň na sněhu

Oheň rozdělováme na předem určených místech, která nejdříve dobře připravíme. Základním předpokladem je dobré ohniště. Nejdříve odstraníme polní lopatkou drn, který uschováme. Při delším táboření ho občas zavlažujeme, aby zůstal zelený. Po likvidaci ohniště, kdy vybereme popel, ho vrátíme zpět a zahladíme po sobě stopy. Při tvorbě nového ohniště zajistíme dobrou podložku nebo nehořlavý podklad, ohraničíme ohniště kameny proti rozšíření ohně. Než oheň rozděláme, zkontrolujeme zda v zemi není spleť kořenů. Většina lesních požárů vznikla z této neznalosti.

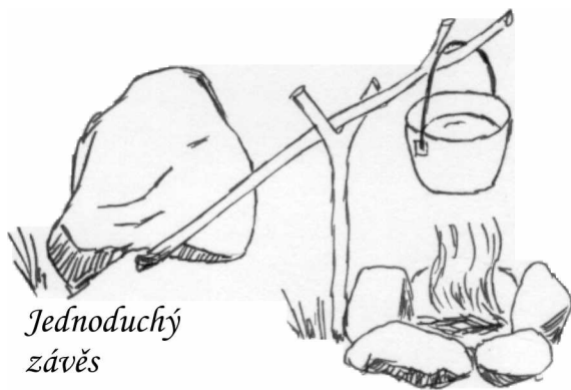
Z kořenů se může oheň rozšířit právě do suché, ještě neprohnílé hrabanky z jehličí. Kameny na ohraničení sbíráme po povrchu, nikdy nevybíráme kameny z potoka. V páru přeměněná voda kameny trhá a bývá to dost nebezpečné. Střílí i opuka a tak se jí raději vyhýbáme. Tam, kde kameny nejsou si můžeme poradit tak, že smísíme hlinu s vodou a vytvoříme ochranný val okolo budoucího ohniště. Zkušený táborník dokáže předem odhadnout, kam budou sahat plameny budoucího ohně, kam požene vítr kouř a jiskry. Je nutné počítat nejméně dvojnásobnou výšku než je výška připravené hranice, pagody... V blízkosti ohně je dobré mít připravenou vodu, či písek nebo jiný materiál k případnému uhašení ohně. Dále zajistíme stálou kontrolu hořícího ohně.

V mnoha příručkách je mnoho různých typů užitkových ohnišť, ohňů i způsobů vaření, pečení, dušení a dalších úprav pokrmů. Avšak v mnoha příručkách se až otrocky opakují stále stejná tvrzení a kreslí se stále stejné typy a druhy ohňů a ohnišť. Problém je, že několik typů ohňů v praxi vůbec nefunguje. Poučením nechť je – vše, co je kde nakresleno je potřeba nejdříve vyzkoušet, jinak můžete být velmi zklamáni.

jednoduché ohniště

I v užitkových ohništích topíme vždy jen čistým dřevem. Shnilé dřevo špatně hoří, hodně čoudí a v ohni

Jednoduchý závěs

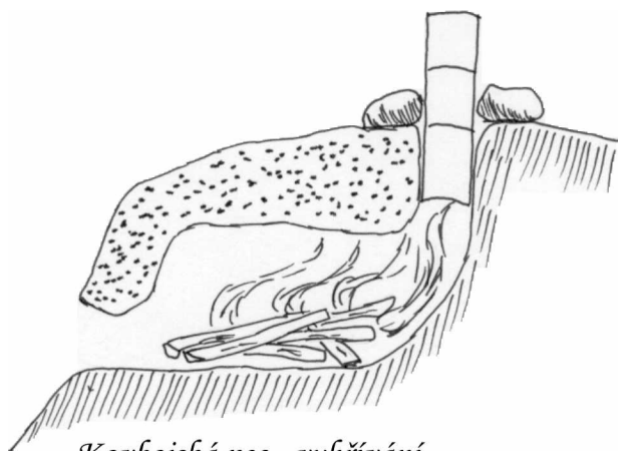
zapáchá. Ne každé dřevo je vhodné nebo výhodné k různým druhům zálesáckých kulinářských aktivit. Smrkové a jedlové (pokud vůbec někde ještě jedle jsou) dřevo rychle hoří a dává dlouhý plamen. Kromě závodění v přepalování provázku se tedy bude hodit na rychlé uvaření vody, polévky, čaje atd. Na vaření se moc nehodí dřevo borové (něco jiného jsou borové klády ve slavnostní hranici) a modřínové. Bývají po něm hodně začouzená dna kotlíků a ešusů, protože obsahuje hodně pryskyřice. Na opékání, rožnění a výrobu žhavého popela bude vždy výhodnější tvrdé listnaté dřevo. Můžeme použít dub, buk, habr, javor, ale asi nejlépe a nečistěji

hoří dřevo z jasanu. Naopak nic moc je dřevo z měkkých listnáčů jako je bříza, lípa, topol, olše, vrba apod. Do táborové udírny můžeme použít výše uvedená tvrdá dřeva, ale také dřevo z ovocných stromů, například ze švestky, jabloně, hrušně, pozor na třešeň a višně – ty štípou. Už slyším námitky, ale i uschlé plané ovocné stromy lze v přírodě najít. Také bývá nešvarem házet do užitkových ohňů

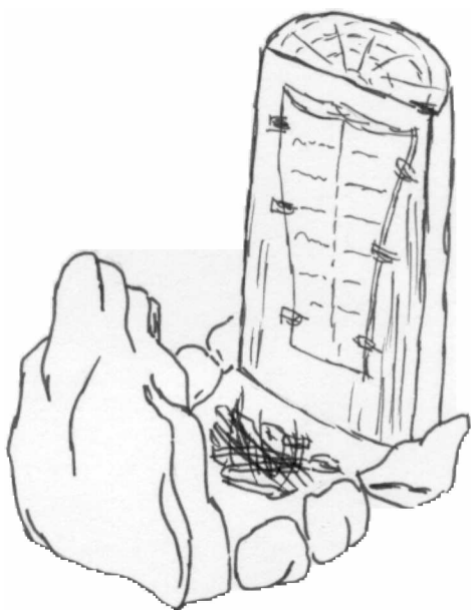
spalitelný odpad. Vaříme-li na tomto ohni, je to nehygienické. Oheň zakládáme jen tak veliký, jaký ho nezbytně potřebujeme. Není pravda, že bříza hoří i mokrá, jak se píše v příručkách. Bříza hoří sice syrová – to je rozdíl, ale syrové hoří i smrkové dřevo, když je již oheň dostatečně rozpálený. Vlastně syrové hoří za jistých podmínek každé dřevo. Naopak je dobré mít zásobu suché březové kůry. V dešti se také dá rozdělat oheň, vždy se totiž najde suché dřevo těsně u kmenů starých stromů, spodní uschlé větve smrků, nebo klacíky pod kameny, skalními převisy a podobně. V příručkách se píše i o rozdělování ohňů v nepříznivých podmínkách a uvádí se tam, že oheň v dešti hoří v rozpůleném polenu. Je to tzv. **dřevorubecký oheň**. Nevím, jestli

Kovojská pec - pečení

Kovojská pec - vyhřívání

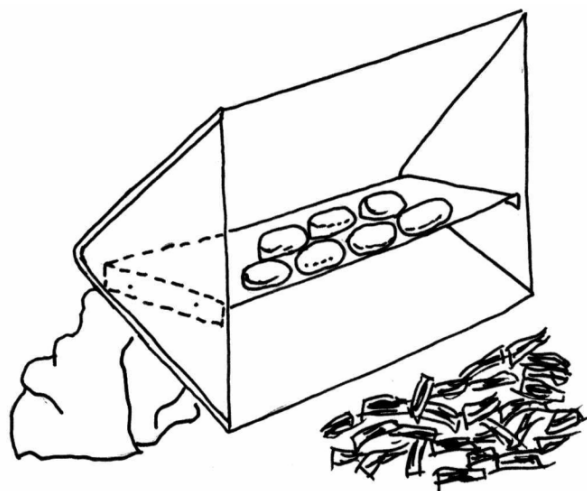

Pečení odrazem

ho dřevorubci skutečně používali, ale vezměte to s rozumem – jak na výpravě bez klínů, nebo motorové pily rozpůlíme dostatečně silné poleno. Nebo je snad zvykem, že se v našich lesích jen tak povalují rozpůlená metrová polena? V silném větru, kdy je zvýšené nebezpečí létání jisker, lze oheň rozdělat ve vyhloubené jámě (nemusí být hluboká – cca 30 cm stačí) obložené kameny. Pokud rozdělováme oheň v zimě na vyšší sněhové pokrývce, vyrobíme si rošt. Na sníh položíme nejdříve kameny a na ně rošt z polen narovnaných vedle sebe. Tak tající sníh oheň neuhásí. Neuděláme-li to, oheň se nám i na zmrzlém tvrdém podkladu pomalu propadne do sněhu a zhasne. Můžete teď namítnout – kde najít při metrové sněhové pokrývce v horách vhodné dřevo na ten rošt. O tom, jak zavěsit kotlík, ví každý skaut z praxe. Máme-li po ruce větší kameny, postavme kotlík nebo jídelní misku na ně a neřezejme zbytečně vidlice a tyč ze dřeva. Je to projev šetrnosti

k přírodě, neboť na závěs musíme použít syrové dřevo – suché by nám brzy přehořelo.

Zálesácká kuchyně je věcí praxe. Na první pohled poznáte zkušeného táborníka. Pro ohřátí jídla například stačí jen větší plochý kámen odvalený z ohniště. Hřeje jako plotna a nezašpiní misku. Takto můžeme ohřát i

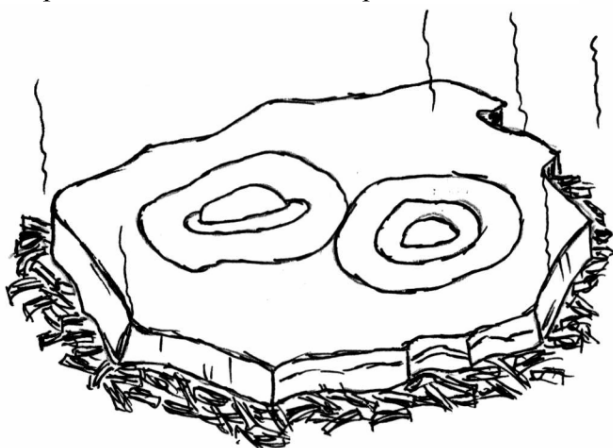
Zálesácká mikrovlnka

jidlo zabalené do alobalu. Na plochém kameni položeném na rozžhaveném popelu se dá vyrobít volské oko z vajíček – ale pozor, nedostatečně tepelně opracovaná vejce jsou na seznamu zakázaných jídel pro dětské tábory. Chceme-li opéci maso jako v troubě a nepřijít o tuk, položíme ho na misku a přiklopíme kotlíkem. Kotlík zasypeme žhavým popelem, který jsme si předem připravili na blízkém ohništi. Občas přisypeme další popel a věřte, že za dvě hodiny je kilové kuře dozlato, šťavnaté a odpadá od kosti. Pečeme-li maso na rožni, pečeme ho žárem, ne plamenem. Jinak máme po povrchu maso spálené dočerna a uvnitř syrové. Rožeň musí být seříznutý naplocho, aby se pečeně na něm neprotáčela. Rožeň umístíme na té straně

ohně, kam jej žene vítr a podkládáme miskou, do které zachytáváme odkapávající šťávu a tuk. Pamatujme, že najednou urožníme jen drobnou pečení – kuře, králíka, kachnu apod. Při rožnění třeba prasete, berana, medvěda a podobných větších kusů je to záležitost většinou celodenní a povrchové vrstvy masa se musí postupně odřezávat, když jsou dostatečně upečené, aby bylo umožněno působení žáru na vrstvy spodní. Tedy rožeň a jí se postupně plynule. Zajímavý je i tzv. **cikánský způsob** – pečení v popelu. Drůbež, králíka nebo rybu obalíme kopřivami a jitrocelem a nakonec jílem. Vrstva jílu nesmí být příliš silná. Jíl se vypálí podobně jako cihla, maso uvnitř se upeče a jíl se rozklepnutím krásně odloupne. Velmi oblíbený je také **Setonův hrnec**. Prošpikované maso, obalené kopřivami a

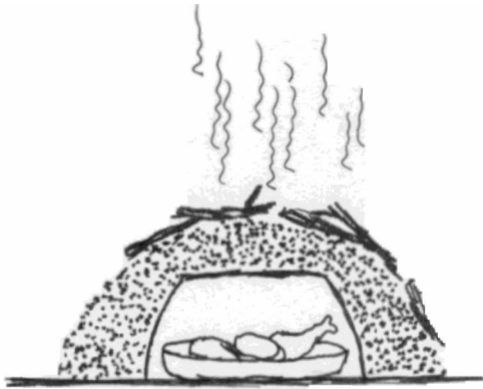

Oheň za větru

Pečení na rozžhaveném kameni

případně pergamenem (ne alobalem jak je občas psáno v příručkách – maso se nepeče ale dusí) dusíme v jámě mezi rozpálenými kameny pod vrstvou udusané hlíny. Všeobecně známý postup je následující: Vyhlobíme dostatečně hlubokou jámu, nejméně 60 až 80 cm, vložíme do ní předem rozpálené kameny – nejméně dvě hodiny v ohni, na ně položíme maso, navrch můžeme dát drobnější rozpálené kameny nebo rož z drobné kulatiny (větví). Na bok vložíme špičatý kůl, průměru nejméně 5 cm a celé to zasypeme hlínou, kterou udusáme. Podotýkám, že je potřeba pracovat rychle. Poté kůl opatrně vytáhneme, aby nám do vzniklého otvoru nenapadala hlína a nalijeme do něj vodu, cca 2 litry, podle velikosti a množství masa a kamenů.

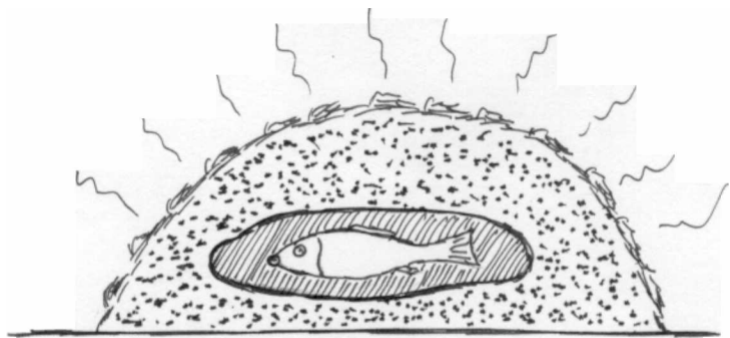

Pečení pod kotlíkem žhavými uhlíky

Ihned kůlem znovu utěsníme a ušlapeme hlinu kolem kůlu, aby neucházela pára. A ona nám asi za hodinu a půl až dvě hodinky obstará dokonalé udušení masa. Pozor, stává se z neznalosti, že tam maso necháváme déle a pak se divíme, že po čtyřech hodinách je maso sice měkké, ale zato již studené. V jedné příručce jsem četl, že tam má být maso půlden !!! Nezapomeňte, že i Papiniho hrnec je v podstatě kovový Sítňák, ve kterém je maso do hodiny naměkko. Na stálém tábořišti si můžeme postavit i **táborovou troubu** nebo i **udírnu**. K tomu se hodí svažité terén. Kouřovod do udírny musí být dostatečně dlouhý, aby kouř vychladl. Udí se v kouři asi 60°C teplém. Délka kouřovodu je věcí odhadu a hlavně zkušeností. V hlinitém břehu můžeme zkusit upéci chléb nebo buchtu v kovbojské peci. Zhotovenou pec

důkladně vyhřejeme (rozžhavíme) ohněm, pak rychle popel vyhrabeme, vložíme těsto a všechny otvory (příkládací i kouřový) důkladně ucpeme. Akumulované teplo upeče pokrm tak za 1 až 2 hodiny. Dále je

v příručkách uváděn tzv. **polynéský oheň**. Ten funguje. Je to v podstatě oheň v jámě tvaru obráceného komolého kužele se stěnou do kruhu obloženou kulatinou. Je to v podstatě jiný typ ochrany otevřeného ohně před větrem. Také jsme narazili na tzv. **zálesáckou mikrovlnnou troubu**. Má to být jakési pečení odrazem zesílené o působení slunečního UV záření. Oheň, který hoří vedle tohoto zařízení obstarává teplo, jež se odráží od alobalového obložení trouby a trouba je natočena směrem ke sluníčku, které má dodávat ty „mikrovlny“. Vyzkoušeli jsme to na táboře, ale nakonec jsme to vzdali a kuřata dopekli na klasickém rožni. Bylo to rychlejší a hlavně spolehlivé. Protože jsme byli zkušeným táborníkem ujišťováni,

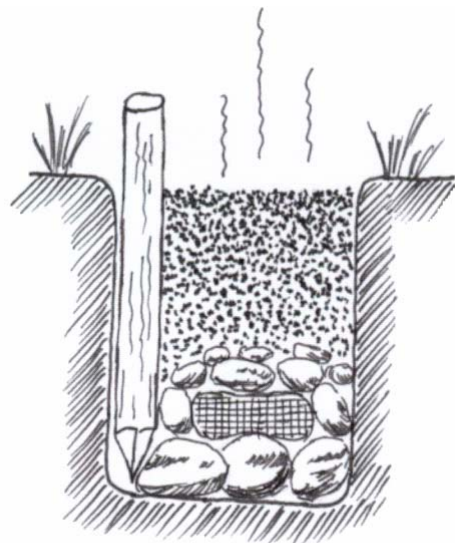

Pečení v jílu

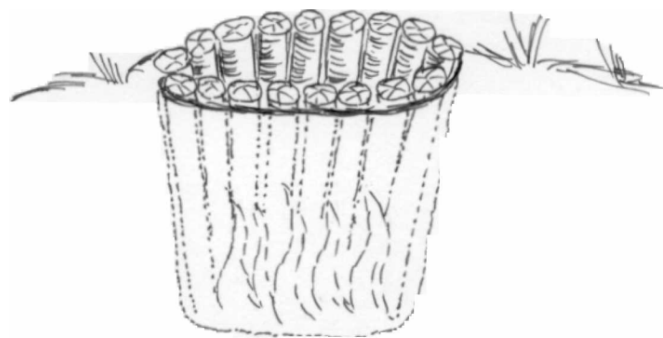
že jim to skutečně fungovalo, nezavrhujeme tento způsob, dost možné je, že my to neumíme.

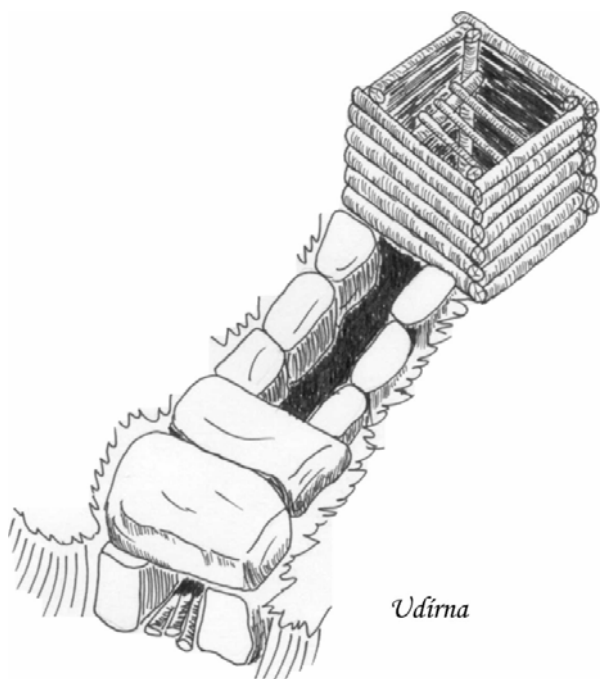
Rožně

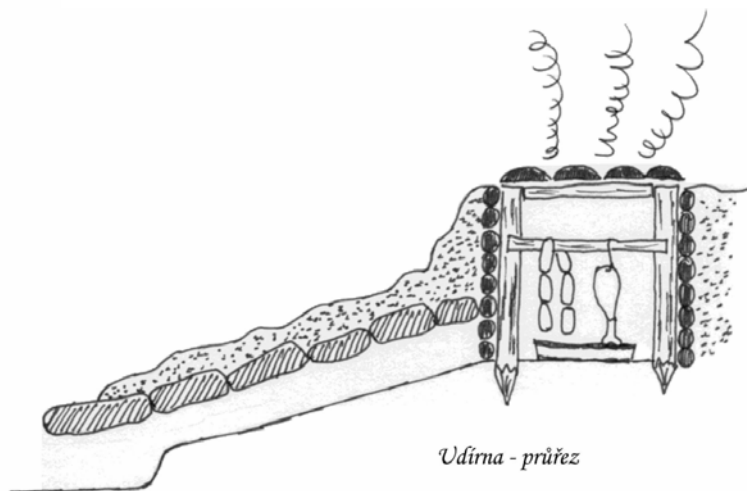
Setonův hrnec

Polynézský oheň

Udírna

Udírna - průřez

Rožnění kyčátek

V^a dqtqx² "qj p "uxxpquv¶

Jsou ohně, u nichž platí nepsaná pravidla, jak pro stavbu, zapalování a chování. Na našich táborech se staví ukázkové modely táborových ohňů, které jsou uváděny v příručkách. **Hlídkový oheň** ze tří polen, která se mají přisouvat k sobě postupně jak odhořívají, vám v našich krajích hořet nebude a zakrátko zhasne. Je to proto, že indiáni na tento strážní oheň používali sosnová polena plná pryskyřice. Ta by samozřejmě hořela. Běžné smrkové dřevo však zhasne, vždyť ani ve velkém ohni nedohoří poslední smrková polena na popel a zůstanou zuhelnatělé kusy. Tzv. **kanadský krb** – oheň s odrazovou stěnou z polen jsme ještě nikde hořet neviděli. Je pracný na stavbu a nepraktický, protože odráží teplo jen na jednu

Hlídkový oheň

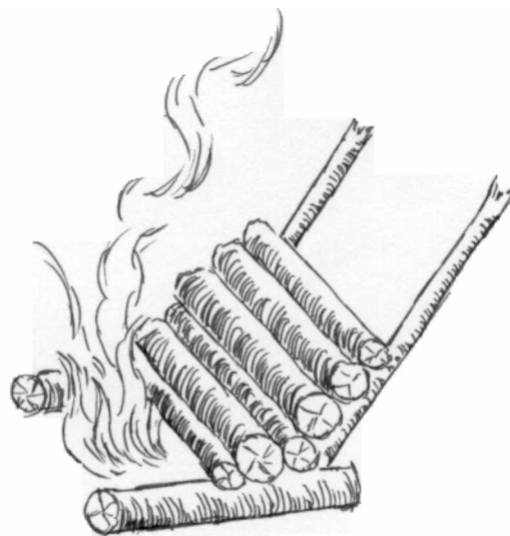

Kanadský krb

stranu a tedy nemůžeme kolem něj sedět v kruhu, jak je zvykem. Ještě se uvádí **oheň lenochů**, důmyslně postavený tak, aby se dřevo samo přikládalo. Podobně fungují násypná kamna. Je to ztráta času a dřevo se stejně nebude sesouvat, jak bychom si přáli. Další tři typy táborových ohňů se již běžně používají, některé s malými obměnami.

Hranice – je nejslavnostnější tvar ohně, i když většina oddílů dává přednost pagodě pro její ladnější tvar. Avšak již staré národy používali hranici třeba k pohřbívání významných zemřelých. Chceme-li důstojně spálit státní vlajku, která již dosloužila, měli bychom použít hranici. Ze všech typů ohňů dává hranice největší žár.

Pagoda – je nejvíce používaným tvarem slavnostního ohně. Stavíme ji pro ohně zahajovací i závěrečné, slibové i některé zvláštní. Pagoda se dá postavit jako čtyřboká, nebo šestiboká. Šestiboká má výhodu, že se nemusí dělat záseky, aby se nerozjížděla, po zapálení vytvoří vysoký, štíhlý plamen, nevýhodou je možnost zapálení jen ze tří stran. O tom však až dále. Šestiboká pagoda se dá postavit i s tzv. komínem. Musí být štíhlá, stavěná do výšky, třeba i z osmi a více pater. Než se začne vycpávat, umístí se doprostřed silnější poleno. Vnitřek nevycpáváme jen jemných chrundím, které rychle vzplane, naopak prokládáme silnějšími větvemi i rozštípnutými polínky. Po řádném vycpání opatrně vytáhneme poleno, po němž nám vznikne komín. Po zapálení ze tří stran plamen vyskočí komínem a vytvoří nádhernou plamennou růži (květ) asi metr nad pagodou. I když tento úkaz netrvá dlouho, je efektní a není často k vidění.

Oheň lenochů

Pyramida – je nejjednodušší slavnostní tvar ohně. Používá se nejvíce na intimnější typy ohňů jako jsou slibové, orlík per, nebo oheň vigilie. Též se staví k besednímu ohni a také jako Světla k Setonovu čtyřnásobnému ohni lesní moudrosti. Všechny táborové ohně stavíme ze suchého, zdravého dřeva. Dřevo na přikládání (jeho množství volíme podle předpokládané délky programu) rovnáme poblíž. Porušením pravidel by bylo během táboráku odbíhat do lesa pro chybějící dřevo. V táborovém ohni nespalujeme dřevo použité na táborové stavby, např. s hřebíky apod.

Kolem ohně sedíme vždy v kruhu. Je to jedno z nepsaných pravidel a vysvětluje se následujícími důvody:

- Stejně jako život nemá kruh začátek ani konec.
- Je symbolem rovnosti a souladu.
- Je symbolem demokracie, protože se všemi se v kruhu stejně jedná
- Všichni hledí do středu a cítí, že jsou součástí celku.
- Každý může komukoli pohlédnout do tváře.
- Chování každého je vidět před celým shromážděním.

Chování okolo ohně má svá nepsaná pravidla, která jsou většinou vyžadována a jejich porušením se nám v lepším případě dostane pověsti nezdrováka, v horším případě můžeme být za trest vhozeni i do vody. Řekněme si něco o některých z nich:

- Ohniště pro slavnostní oheň je tvořeno vždy dvěma kruhy. V menším kruhu z velkých kamenů hoří vlastní oheň. Druhý, větší z drobnějších kamenů vyznačuje území, které je po zapálení ohně tabu. Do kruhu smí vstupovat jen ten, kdo oheň staví, ti, kdož jsou vybráni k jeho zapálení a posléze ten, kdo bude hořící oheň udržovat.
- Je ctí zapálit slavnostní oheň. Zapalování se má svěřovat vždy těm nejlepším.
- Nejvyšší poctou je funkce toho, kdo se o oheň stará, kdo má právo přikládat. Jména se používají různá, nejčastěji ohnivec, ohnivák, méně často palivec (neboť to trochu připomíná hospodského z Haškova románu o dobrém vojákovi Josefu Švejkovi), někdy také obřadník, nebo po indiánsku Wagamed (což je ale již vyšší funkce v indiánsky zaměřených oddílech). V indiánských oddílech musí dokonce takový Wagamed (Sněmovník) nejdříve složit předepsanou zkoušku, která by se dala přirovnat ke skautské odboře.
- Do kruhu okolo hořícího ohně se nesmí vstupovat. To je dovoleno pouze ohnivci, těm, kteří zapalují a při zvláštních ohních například slibujícím, orlím skautům, při roverském obřadu a podobně.
- Kolem ohně můžeme sedět přímo na zemi, nebo na zhotovených lavicích z přírodního materiálu. Pro významné členy se staví i křesla. Je naprosto nevkusné nosit k ohni lavice z jídelny, skládací židličky a podobné vynálezy.
- K ohni se nikdy neotáčíme zády.
- Do ohně nesmíme nic strkat, házet, rozfoukávat ho, opékat na něm špekáčky. Říkáte, že to snad ani není možné? Omyl, i u takových pokusů, většinou z neznalosti, jsme byli svědky. Je to hrozný trapas, věřte.
- Táborový oheň se vždy nechává dohořet, nikdy ho nehasíme ani vodou, ani ničím jiným. Kontrolovat dohasínající oheň je úkolem nočních hlídek.
- Druhý den, jak popel vychladne, ihned ho odstraňujeme, ohniště vymeteme a je hezkým zvykem položit do vyčištěného ohniště zelenou smrkovou snítku, jako znamení toho, že je připraveno pro další použití.

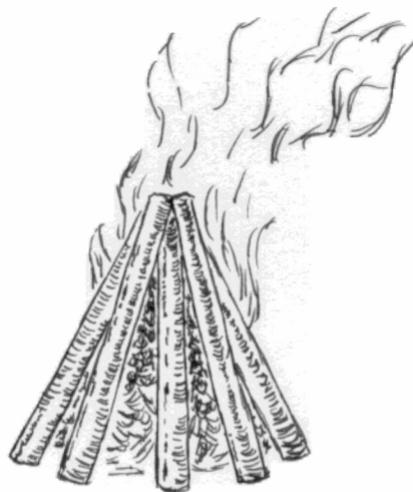
Místo kolem táborového ohně se nazývá táborový kruh. Ten bývá vizitkou táborníků. V táborovém kruhu udržujeme pořádek, během dne tu nepořádáme žádný program, vyjma duchovna a vážných rozprav. Součástí kruhu bývají družinové lavice, vůdcovská křesla a tichým strážcem bává oddílový totem. Místo pro táborový kruh vybíráme mimo tábor, chráněné před větrem, v některém intimním zákoutí.

Hranice

Pagoda

Pyramida

Zapalování ohně a rituály

Zapalování táborového ohně má být vážnou a slavnostní chvílí a k této příležitosti existuje mnoho různých rituálů. Pokusím se zde uvést ty nejznámější, nejpoužívanější, takové, které používáme i my v oddíle.

K zapalování jakéhokoliv táborového ohně nejsou vhodné zápalky. Oheň by měl být vždy donesen do kruhu. K tomu se nejlépe hodí fakule, neboli pochodně. Je mnoho způsobů výroby fakulí. Dá se použít na kulatinu

namotané suché chřastí, které ale rychle shoří. Dobře a dlouho hoří fakule, jakýsi ježek, vyrobený ze „smoláku“. Takovéto borové poleno se občas dá v lese najít, třeba tam, kde se kácelo. Do klacku se zhotoví zářez a do něho se zapíchají třísky vyrobené ze smoláku. Nejhezčí a nejdéle hořící fakule jsou ze smůly. Na klacek buďto namotáme suchou trávu, nebo opět drobné suché chřastí a namáčíme v roztavené smůle. Tuhnoucí smůlu můžeme ještě obalit v suchém jehličí a vytvarovat. Nemáme-li smůlu, a to se může stát třeba tam, kde převažují listnaté lesy, můžeme

použít roztavenou kalafunu. Nikdy nepoužíváme i v nepříznivých podmínkách lihu a jiných podpalovačů. Fakule musí hořet tak dlouho, jak dlouho bude trvat zapalovací obřad a případná řeč k ohni. Nejrozšířenější zapalování ohně je ze čtyř světových stran. Za tento krásný zvyk vděčíme Setonovi, jeho zásluhou byl přenesen z indiánského prostředí i do skautského hnutí. Tzv. Dakotský kříž větrů nás může inspirovat k různým obměnám při zapalování. Indiáni uctívali vítr, neboť v něm viděli vanutí dobrých i zlých duchů.

Panují spory o tom, ze které strany se má oheň zapalovat první. V našich krajích se většinou zapaluje od severu nebo od východu. Chceme-li však dodržet indiánskou tradici, oheň se zapaluje vždy od západu, neboť západní vítr přinášel životadárnou vláhu. Při indiánském zapalování ohně za zvuků tamtamů šaman kmene (nebo ten, kdo zapaluje oheň) nakreslí hořící fakulí pomyslný dakotský kříž větrů a od západní strany začíná zapalovat se slovy:

Má Mannitou čtvero synů,

první zve se Kitché-Nodin a pochází ze západních rovin,

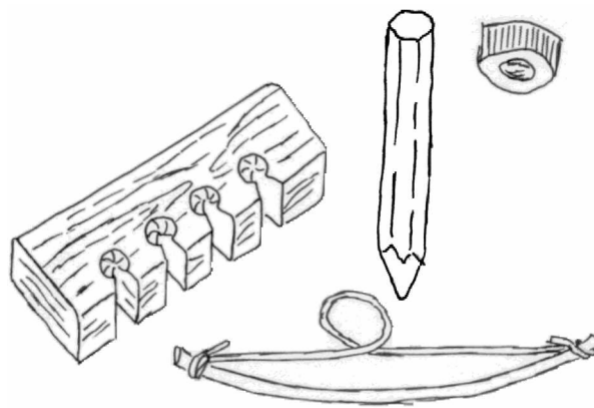
druhý je Keeway-Din toť bílý severu syn,

třetí Wabani-Nodin sobě říká přichází, když den se noci zřídá

a čtvrtý Shawani-Nodin z jihu jest tam dělá otci slunci velkou čest.“

Ze **Setonova ohně lesní moudrosti** vycházejí čtyři cesty – cesta Těla, Mysli, Ducha, a Služby, které jsou zakončeny Světly (bývají to malé ohničky na všech světových stranách, podrobnosti dále) Krásy, Pravdy, Síly a Lásky. Vždy prosím v tomto pořadí, které je jediné správné. (Když pořadí přeházíte, není to samozřejmě smrtelný hřích) Právě ve jménu Krásy, Pravdy, Síly a Lásky se nejčastěji naše ohně zapalují. Přitom je možné odříkávat zákony lesní moudrosti v plném, nebo zkráceném znění. Z každého Světla vyzařují právě tři zlaté paprsky, které symbolizují oněch 12 zákonů, jejichž znění uvedeme dále. Zmínili jsme se již o stavbě šestiboké pyramidy, která se dá zapalovat jen ze tří stran. Zde se zdá nevhodnější zapalování ve jménu Víry, Lásky a Naděje, které mohou použít i oddíly věřících.

Různé druhy ohňů podle významu mohou být zapalovány různými způsoby. Některé oddíly mají i své tradice a zvláštnosti. Jen je potřeba dbát na to, aby obřadnost a úcta k ohni při jeho zapalování nebyly mylně

Ohňová souprava

nahrazovány teatrálností. Vždy by však měl být oheň uveden krátkou řečí a zapalován alespoň jednou fakulí jednoduchého provedení.

Ve vyspělých oddílech se můžeme pokusit zapálit fakule od ohně rozdělaného indiánským způsobem třením dřev, případně za zvuků tam-tamu. Tuto techniku musíme nejdříve bezpečně ovládat, aby se z celého obřadu nestala ostuda. Potřebujeme k tomu ohňové prkénko, do kterého si zhotovíme zářezy v nichž se otáčí svidřík. Na prkénko a svidřík použijeme dřevo smrkové, lipové, vrbové nebo topolové. Svidřík nesmí být kulatý, nýbrž „hranatý“ aby neprokluzoval. Luk o délce nejméně 60 cm si vyrobíme nejlépe z jasanu nebo lísky. Tulejku, kterou přitlačujeme otáčející se svidřík, z kamene, suku nebo tvrdého dřeva, já ji mám z dubového hranolku. Tětivu zhotovíme z pevné kůže, nejlépe z řemínku starých šlapacích šicích strojů. Troud se dá

získat ze suché trávy, kterou můžeme i přesušit v táborové troubě, ze suchého choroše, nám se osvědčilo suché konopí nebo koudel. Velmi efektní je, když se po částečném rozfoukání plamínku v dlani vloží do chomáče suché trávy a rychle se krouží rukou ve vzduchu až tráva vzplane. Poté zapalující obřadně položí planoucí trávu před osobu, která je připravena s fakulí přenést oheň do táborového kruhu. Děje-li se toto ve tmě a beze slov, věřte že je to kouzelné.

Ohně podle významu

Táborové ohně mají různý ráz a význam a podle toho je vyžadováno určité chování všech zúčastněných. Pozor na pozvané hosty. Zveme-li k táboráku hosty, musíme je předem poučit o našich zvycích a chování kolem ohně, abychom předešli případným trapasům. Zažili jsme snahu nepoučených o půlnoci si na slavnostním ohni opéci vuřty, neboť byl hlad, občas může vletět do ohně dokouřená cigareta od některého tatínka kuřáka, dokonce holandsští roveři nám hodili do ohně pytlík od chipsů. Dobrá rada je poučit raději každého, i skauty, když je neznáme, neboť i mezi skauty se najdou tací, kterým chování okolo ohně mnoho neříká.

Nejjednodušší táborový oheň, který již není ohněm užitkovým, tedy takovým, na němž se předtím vařilo, by se dal nazvat **ohněm besedním**. Tvarem stačí jednoduchá pyramida a i zapalování bude jednoduché. Takovýto oheň můžeme dělat na táboře každý den venku i v tee-pee, na výpravách s přenocováním. Při dodržení základních pravidel úcty k ohni se většinou u takového ohně vypráví a zpívá, případně se vyprávějí vtipy, koření se veselými příhodami, plánuje se na další den. Zajímavě se dá vyřešit problém na puťácích a vandrech, kde večer na kempu, pod převisem nebo jinde, kde jsme se rozhodli přespat, zapálíme oheň, na němž si nejdříve připravíme jídlo, ale pak u něho chceme dále sedět, povídat si, zpívat. Co s tím – uhasit oheň stávající a zapálit si jednoduše oheň besední? Někte to řeší tak (a nám se to docela líbilo), že po přípravě jídla přiloží do tohoto ohně syrovou zelenou větvičku a tím symbolicky oheň očistí a dále se k němu již chovají jako k ohni slavnostnímu. Skutečně, každý oddíl, každá skupina táborníků má své tradice, které zde nelze všechny vyjmenovat.

Bez **veselého táborového ohně** se neobejde žádný náš tábor. Stavíme většinou pagodu a dodržujeme obřadné zapálení. Místo proslovy je možné okolo sedící uvítat a popřát jim příjemnou zábavu. Tím předznamenejeme veselý ráz ohně jako takového. Program si připravují družiny i jednotlivci. Mohou to být veselé výstupy a scénky, veselé vyprávění, legrační hry a soutěže. Zpěv okolo ohně ladíme do nálady táboráku, vybíráme písničky živé, veselé, rychlejší.

Někdy připravujeme **táborový oheň pro hosty**. Bývá rozdíl, jestli pozvaní hosté jsou skauti z jiných oddílů, nebo naši přátelé mimo hnutí. Zde platí již dříve řečené o poučení. Zapalování i úvod musí být na úrovni, hosté by měli být uvítáni a jestliže chtějí něco říci, měl by jim být dán prostor, například chtějí-li pozdravit náš oheň. Program u takového ohně by se měl sestávat jen z věcí již ozkoušených, o kterých víme, že přítomné pobaví. Nedoporučuji experimenty. Hosty vtahujeme do dění, jen když jsou sami svolni, jinak je raději ponecháváme v roli diváka.

Občas je používán při akcích pro veřejnost, kdy chceme do našich řad nalákat nové členy **propagační táborový oheň**. Měl by být naprosto dokonalý. Obřadným zapálením počínaje, krátkým, srozumitelným uvítacím proslovem zahájen, pokračujícím pestrým programem složeným z vyzkoušených písní a výstupů, z ukázek skautské praxe, které se dají předvádět u ohně konče. Upřímně řečeno, osobně nemohu takový táborák doporučit. Často se snaha o dokonalost přežene. Byli jsme svědky jednoho takového táboráku při oslavách k výročí založení skautingu v jedné nejmenované obci (městě), dokonalá pagoda z březových polen, která špatně hořela a pro zpěváky a kytaristy dokonce nachystaný mikrofon a reprobedny.

Slibový oheň by měl být oddílovou slavností a pro slibující se stát vyvrcholením jejich nováčkovské stezky. Je vhodné, když má každý oddíl své místo, nejlépe mimo tábor. Slibový oheň vyžaduje dobrou myšlenkovou

přípravu, nejlépe pohovor vůdce oddílu se slibujícími o závažnosti skautského slibu a o jeho celoživotní platnosti. Také jim musí vysvětlit hodnoty skautského zákona a říci, jak podle nich žít. Slibový oheň musí být předem nachystán, aby po příchodu na místo mohl být hned zapálen. Záleží na zvyklostech oddílu, zda si slibový oheň chystají ti, kdož chtějí slibovat, nebo zda ho pro ně nachystají třeba rádci družin. Slibový oheň je celý slavnostní, nepatří sem žádné scénky a výstupy. Ke slibovému ohni chodíme za naprostého mlčení, čímž jen podtrhujeme slavnostní náladu. Slibový oheň nesmí být příliš dlouhý, aby neztratil své kouzlo okamžiku. Po zapálení ohně můžeme zpívat Červená se line záře. Když se oheň dostatečně rozhoří, přecházíme k samotnému aktu slibu. Vůdce přichází na své místo v kruhu, doprovázen svými zástupci, nebo RS, případně rádci, nesoucími státní vlajku, Základy junáctví a oddílovou vlajku. Předem zvolený zástupce vůdce nebo rádce družiny přivádí do kruhu slibující, které vůdci představí a požádá je, aby přijali jejich slib. Vůdce se může slibujících zeptat, zda se cítí dostatečně silní, aby mohli plnit jednotlivé body slibu. Poté přistupují jednotlivě ke slibu. Je zvykem vztyčovat pravici ke státní vlajce při prvním bodu, k Základům junáctví při druhém a při třetím k rameni jako při pozdravu

vůdci, který slibujícímu tiskne levici a vzájemně se dívají přímo do očí. Vůdce slibujícímu poděkuje, případně ho přivítá do skautské rodiny a případně mu na košili slibovou lilii. Poté mohou novým členům pográtulovat ostatní členové oddílu. Poté je možno setrvat u ohně ve vážné debatě, nebo ponechat nově slibující u ohně do jeho vyhasnutí, aby si naplno prožili svůj velký den. Bývá zvykem uchovat si uhlíky ze slibového ohně jako památku a připomínku svého závazku na celý život.

Již, když první skauti a skautky kolem nás dospěli do roverského věku, nelíbilo se nám, když jim byly předávány červené šňůry na slavnostním nástupu a podobně. Velmi se nám zalíbila myšlenka bratra Hájka - Balua z Chotěboře o jakési slavnostní obnově skautského slibu – **roverském slibu**, aby noví RS měli hlubší zážitek. Trochu jsme si upravili jím popisovaný obřad. Hlavní odlišností od slibu skautského je to, že roverský slib skládáme za úsvitu nového dne. Oheň musí být opět nachystán den dopředu. Většinou ho chystá vůdce se stávajícími RS. Večer vůdce promluví s každým budoucím RS, hochem či dívkou, o rovingu, o smyslu hesla Sloužím. K roverskému slibovému ohni mají přístup pouze činovníci a stávající RS. Pro mladší členy oddílu je to tajemné tabu. Brzy ráno, okolo čtvrté jsou všichni aktéři potichu vzbuzeni a následuje pochod na vrchol kopce – beze slov. Zde mlčky vyčkáme ranního úsvitu, při kterém zapálíme slibový oheň. Vůdce vyzve ty, kdož se rozhodli věnovat svůj život službě, aby přistoupili k ohni. Poté

přistupuje jednotlivě ke každému chlapci, či děvčeti a položí mu několik rituálních otázek. Ty se mohou samozřejmě lišit v každém společenství.

U nás se ustálily na následující podobě. Vůdce se ptá: „Sestro (bratře) jakým zákonem se řídíš?“ Odpověď je skautským. „Zachoval-a jsi čistotu myšlenek, slov i skutků do dnešního dne?“ Odpověď – ano, nebo zachoval-a. „Slibuješ, že budeš věrný-věrná našim ideálům až na práh věčnosti?“ Odpověď: „Ano slibuji na svou čest a svědomí.“ Poté vůdce požádá slibujícího, aby poklekl. Na rameno mu položí pasovací hůl, zakončenou vyřezávaným znakem lesní moudrosti a řekne: „Milá sestro (milý bratře), dnešním dnem vstupuješ do Řádu lesní moudrosti a stáváš se roverem - roverkou“.

roverský slib za usnutí

Používáme toto oslovení proto, protože dodnes nikdo uspokojivě nevyřešil oslovení jedné jediné dívky oním maskulinním anglickým singulárem. Nakonec je předána jmenovací listina, označení RS a červené šňůry. Poté jsou noví RS ponecháni chvíli o samotě u ohně se svými myšlenkami. To vše zarámováno vycházejícím sluncem nad hřebeny Krkonoš je velmi silným emotivním zážitkem. Do tábora se navracíme ještě před budíčkem a teprve na ranním nástupu si ostatní členové oddílu všimnou změny na krojích nových RS.

Nakonec i **čínovnícký slib** by se měl skládat u slibového ohně i když v praxi se to vidí málokde. Na Stříbrné řece zakončujeme vůdcovské zkoušky, které se konají v malebném koutě Českomoravské vysočiny, večerním slavnostním slibovým ohněm. Tvar ohně jsme zvolili hranici, coby nejslavnostnější typ táborového ohně. Slibový oheň zapalují čtyřmi fakulemi vybraní zástupci z řad absolventů. Poté přistupují sestry a bratři k předsedovi zkušební komise a současně vůdci kurzu a do jeho rukou skládají svůj čínovnícký slib. Současně je jim předán vůdcovský dekret spolu s vůdcovským odznakem – vlastně slibovým odznakem čínovníka. Ještě by bylo možné k tomu slavnostně předat i bílé čínovnícké šňůry.

Obřad tří orlích per

Tří orlí pera jsou bezesporu jednou z nejoblíbenějších i nejtěžších zkoušek, kterou mohou podstoupit skauti a skautky ke konci své skautské stezky, než se z nich stanou roveři a rangers. Na složení zkoušky není nárok, o složení musí uchazeč požádat vůdce oddílu, který rozhodne, zda uchazeč je dostatečně skautsky a morálně vyspělý, aby se mohl o zkoušku pokusit. Je to proto, že orlí skauti a skautky by měli být vždy ti nejlepší z oddílu. Každý orlí skaut by měl mít svůj oheň tří orlích per, u kterého by měl vykonat obřad tří orlích per.

Opět – předávání odznaku tří orlích per před nastoupenou jednotkou, ať již při ranním nebo večerním nástupu není příliš vkusné a hlavně nesvědčí o vyspělosti oddílu i jeho vedení. Zapalování ohně by mělo již vyjadřovat, že se jedná o zvláštní oheň k této příležitosti. Samotný obřad má ustálenou podobu, kterou není potřeba měnit, a kterou také krásně popsal bratr Balů. Uchazeč je vyzván, aby přistoupil k ohni. S sebou má tři tenké lískové proutky. Zlomí přes koleno první a vhodí jej ohni se slovy: „ Tento první prut lámu a obětují

ohni, aby mi nikdy neuškodil.“ Zlomí druhý a vhodí jej do ohně se slovy: „Druhý prut lámu na znamení, že jsem překonal

úskalí zkoušky Tří orlích per.“ Třetí prut předá vůdci se slovy: „Tento třetí prut předávám tobě bratře (sestro), abys vykonal obřad. Vůdce může symbolicky namočit prut v ohni a lehce švihne orlího skauta, či skautku (tu obzvláště jemně) přes záda a vhodí jej také do ohně. Poté má nový orlí skaut naposledy ve skautském životě možnost zvolit si své orlí jméno. Zde je totiž možnost zbavit se například nevhodné přezdívky získané ve vlčáckém či světluškovském věku. Pokud se rozhodne pro nové jméno, staré se symbolicky spaluje napsané na březové kůře v ohni. Od této chvíle již nikdo nesmí staré jméno používat. Nakonec je orlímu skautovi předán odznak Tří orlích per a pamětní dekret. Oheň Tří orlích per by vždy měl být intimní oddílovou záležitostí, tedy zásadně bez hostů a bez veřejnosti. Výjimkou necht' jsou vůdce střediska či orlí skauti a skautky z řad vyšších činovníků.

Nejposvátnějším druhem ohně vůbec je asi **oheň vigilie**. Staví si ho jedinec, nejlépe ve tvaru pyramidy a setrvá u něho od západu slunce do jeho východu. Říká se, že v jeho svitu má člověk dost času pro své myšlenky, že je blíže Bohu. Přísná pravidla přikazují nevzdalovat se od ohně a neodvádět tak svou pozornost. Ten, kdo zkusí celou noc bdít u hořícího ohně, tomu se poprvé naskytne příležitost uvažovat o tom, na co ve shonu všedního života nezbyvá čas. Přemýšlet především sám nad sebou, nad svou povahou, chybami i schopnostmi, nad tím, co by chtěl v životě dokázat. Dovolují-li to přírodní i bezpečnostní podmínky v okolí tábora, je oheň vigilie to nejlepší co můžeme nabídnout děvčatům a chlapcům před roverským slibem. Není mnoho bratří a sester, kteří podstoupili tuto posvátnou zkoušku, ale pro ty, které známe je to dodnes jeden z nejsilnějších zážitků.

Věčný táborový oheň je zapalován pouze na táboře. Hoří v poradním tee-pee po celou dobu, co oddíl táboří, ve dne i v noci. Strážci ohně se pravidelně střídají a starají se o jeho udržování. Zhasnutí takového ohně je velkou hanbou pro celý oddíl a někde dokonce jdou až tak daleko, že předčasně končí tábor. Udržování Věčného ohně je obtížné a symbolizuje pevné odhodlání a společné úsilí všech účastníků tábora. Od tohoto ohně se pak zapalují všechny ostatní slavnostní ohně na táboře. Věčný oheň se nechává slavnostně vyhasnout za přítomnosti všech táborníků poslední den tábora.

Setonův čtyřnásobný oheň

stavíme při zvlášť významných událostech, setkáních nebo na ukončení významných akcí. Ústřední oheň stavíme ve tvaru pagody, ještě lépe šestiboké pagody a čtyři Světla, čtyři malé ohničky na čtyřech světových stranách ve tvaru pyramidy. Zajímavá je diskuze o tom, zda se první zapaluje ústřední oheň a od něho Světla, nebo nejdříve malé ohničky a od nich teprve ústřední oheň. Jasně v tom nemají ani ortodoxní vyznavači lesní moudrosti. Protože jsme nikdy nebyli členy LLM, pouze jsme tzv. Setonovci (jinými slovy přisuzujeme Setonovi daleko větší

význam pro náš skauting), vyložili jsme si jeho symboliku z Knihy lesní moudrosti logicky. Jestliže z ústředního ohně vycházejí cesty Těla, Mysli, Ducha a Služby, které jsou zakončeny malými ohničky – Světly Krávy, Pravdy, Síly a Lásky, vždy nejdříve zapalujeme ústřední oheň, ze kterého tyto čtyři cesty vycházejí. Všichni lidé, kteří chtějí být opravdovými lidmi, musí jít současně všemi čtyřmi cestami. Z těchto čtyř Světel vyzařují vždy tři zlaté paprsky, které symbolizují dvanáct zákonů lesní moudrosti. Zdá se nám nepochopením Setonovy myšlenky, zapalovat nejdříve malé ohničky a od nich teprve velký ústřední oheň. Zapalování čtyřnásobného ohně je náročný obřad. Potřebujeme k němu pět fakulí a čtyři vybraní, kteří zapalují jednotlivá Světla, musí umět přednést jednotlivé zákony lesní moudrosti. Nejdříve nejvýznamnější osoba zapálí ústřední oheň, zpravidla

Zapalování Setonova ohně

vůdce, náčelník apod. Potom zapalují svoji fakuli od ústředního ohně postupně zapalující Světlo Krávy, Pravdy, Síly a Lásky. Při tom odříkávají stručné, zkrácené nebo plné znění zákonů lesní moudrosti. To záleží na příležitosti a vyspělosti shromáždění.

Uvedu zde všechna výše jmenovaná znění.

Stručné znění:

Zapalují Světlo Krávy, ze kterého vycházejí tři paprsky: Buď čistý, silný a vždy ochraňuj přírodu.

Zapalují Světlo Pravdy, ze kterého vycházejí tři paprsky: Mluv

pravdu, buď pokorný, hraj čistě podle pravidel.

Zapalují Světlo Síly, ze kterého vycházejí tři paprsky: Buď odvážný, mlčenlivý a poslouchej.

Zapalují Světlo Lásky, ze kterého vycházejí tři paprsky: Buď laskavý, ochotně pomáhej, žij radostně.

Zkrácená formulace:

Úvodní věta „Zapalují Světlo.....“ je u všech znění vždy stejná.

Světlo Krávy:

1. Buď čistý ty sám i místo, kde žiješ.
2. Rozuměj svému tělu a měj k němu úctu. Je chrámem ducha.
3. Buď přítelem všech neškodných tvorů. Chraň stromy a květiny, obzvláště dávej pozor na oheň v lese i ve městě.

Světlo Pravdy:

4. Čestné slovo je svaté.
5. Hraj poctivě. Falešná hra je totéž co zrada.
6. Buď pokorný. Uctívej Velkého ducha a respektuj víru jiných.

Světlo Síly:

7. Buď odvážný. Odvaha patří k nejvznešenějším vlastnostem.
8. Mlč, dokud hovoří starší a prokazují jim úctu i jinak.
9. Buď poslušný. Poslušnost je základní povinnost na cestě lesní moudrosti.

Světlo Lásky:

10. Buď laskavý. Vykonej alespoň jeden dobrý skutek denně.
11. Ochotně pomáhej druhým. Konej své povinnosti.
12. Buď veselý. Raduj se z toho, že žiješ.

Táborový kruh

Plné a nejhezčí znění zákonů:

Kráva:

1. Buď čistý ty sám i místo, kde žiješ. Není dokonalé krásy bez čistoty těla, duše i jednání. Tělo je posvátným chrámem ducha, uctívej proto své tělo. Čistota prospívá především tobě, pak lidem kolem tebe a ti, kdož zachovávají tento zákon, skutečně slouží své zemi.
2. Buď silný. Rozuměj svému tělu a měj k němu úctu. Je to chrám ducha, a není-li zdravé, nemůže být silné ani krásné.

3. Ochraňuj všechny neškodné tvory pro radost, kterou dává jejich krása. Chraň stromy a květiny a obzvlášť dávej pozor na oheň v lese i ve městě.

Pravda:

4. Považuj své čestné slovo za svaté. To je zákon pravdy a pravda je moudrost.
5. Hraj poctivě, neboť poctivá hra je pravda a falešná hra znamená zradu.
6. Buď pokorný. Uctívej Velkého Ducha a respektuj víru jiných, neboť nikdo nezná celou pravdu a každý, kdo pokorně věří, má právo na naši úctu.

Síla:

7. Buď statečný. Odvaha patří k nejvznešenějším vlastnostem. Strach je u kořene každého zla. Neohroženost znamená sílu.
8. Mlč, dokud hovoří starší a prokazuj jim úctu i jinak. V době zkoušky je mlčení těžší než mluvení, ale nakonec bývá silnější.
9. Buď poslušný. Poslušnost je základní povinnost na cestě lesní moudrosti. Poslušnost znamená sebeovládání a to je jádrem zákona.

Láska

10. Buď laskavý. Vykonej aspoň jednu nezištnou službu denně – i kdybys měl třeba jen rozšířit štěrbinu v místech, kde vyráží na povrch pramínek.
11. Ochoťně pomáhej. Konej své povinnosti pro povznášející pocit, který dává služba, neboť člověk čerpá ze služby sílu.
12. Buď veselý. Raduj se z toho, že žiješ – neboť každá rozumná radost, kterou můžeš získat nebo dát, je nezničitelný poklad, který se zdvojnásobí pokaždé, když se o něj rozdělíš s jiným člověkem.

Vidíte, že mnoho myšlenek obsažených ve skautském zákonu je společných s myšlenkami obsaženými v zákonech lesní moudrosti, které Černý vlk zformuloval již v roce 1902.

Na závěr nezbyvá než vám popřát hodně krásných chvil u vašich ohňů. Učte své děti úctě k ohni i všem nepsaným zákonům. Až vás jednou vaše „děti“ pozvou k ohni, ke kterému se jejich děti budou chovat se stejnou úctou, bude to pro vás tou nejlepší odměnou.

*„Utíráme slzy
ubřečeným velikanům,
aby nám pomohli
zapálit to nejkrásnější
kousek lesa srovnaného do hranice.“*

Fqrqtw gp^a "c"rqwfk^a "kgtcwtc"

Oit0J^a lgn^l "Dcn" / "Qj g

Medvěd Hiawata – Táborový oheň

Ernest Thompson Seton – Kniha lesní moudrosti

Mirko Vosátka – Tábornická encyklopedie